

**VWS OMGEVINGSANALYSE COVID-19**

Analyseperiode 10:30 uur d.d. 9 juni – 10:30 uur d.d. 10 juni

5.1.2e

Directie Communicatie

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
<ul style="list-style-type: none"> Nederlanders overleden aan COVID-19 Besmette zorgmedewerkers Nertsenhouders Kermisexploitanten 	<ul style="list-style-type: none"> Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders GGD's Ouders van snottende kinderen 	<ul style="list-style-type: none"> Algemeen publiek Politici

Samenvatting

- Het coronavirus is tot nu toe bij bijna 17.000 zorgverleners vastgesteld. Volgens betrokkenen hadden besmettingen en doden kunnen worden voorkomen als er meer was getest op het coronavirus. Op dezelfde dag dat het nieuws over de besmette zorgverleners naar buiten komt, stelt Nieuwsuur op basis van eigen onderzoek dat laboratoria in de beginfase van de corona-uitbraak veel meer tests hadden kunnen doen. Dit terwijl het kabinet in deze periode overall herhaalde dat er juist onvoldoende testcapaciteit was. Vooral vanuit de hoek van verpleeghuizen klinkt boosheid over de ongebruikte testcapaciteit, omdat dit volgens hen mogelijk vele besmettingen en levens zou hebben kunnen redden.
- Brede aandacht voor de kritiek op de 'coronawet' waarmee het kabinet de noodverordeningen juridisch wil versterken. Uit alle hoeken klinkt kritiek: het zou een inbreuk vormen op de Grondwet, het parlement buiten spel zetten en te snel door de Kamer heen moeten. Kamerleden geven dan ook aan de tijd te willen nemen voor de behandeling en zich niet te laten opjagen.
- Het uitgebreide testen en bron- en contactonderzoek van de GGD's liep een maand vertraging op, omdat zij niet wisten wat van hen werd verwacht. Door jarenlange bezuinigingen, te weinig personeel en gebrek aan tijdige instructies vanuit het kabinet waren de GGD's niet toegerust op het uitgebreide testprogramma waarmee sinds 1 juni is begonnen.
- RTL Nieuws stelt op basis van een analyse van RIVM-cijfers dat het coronavirus zich niet gelijkmatig over Nederland heeft verspreid. Zo is in tientallen gemeenten al weken geen besmetting vastgesteld. Vooral in de grote steden maakt het virus nog slachtoffers, evenals rondom de Veluwe.
- Bij vier nertsenfokkerijen in Noord-Brabant en Limburg is het coronavirus vastgesteld. Minister Schouten laat de Kamer weten dat ook deze bedrijven zullen worden geruimd. Het gaat om bedrijven in Landhorst, Volkel en Venray. In totaal is nu op 13 nertsenfokkerijen corona vastgesteld. De bron van de infecties is volgens Schouten nog niet bekend. De NVWA doet onderzoek op de bedrijven en test medewerkers.

Karakterisering berichtgeving

- Het coronanieuws is vanochtend grotendeels van de voorpagina's verdrongen door berichtgeving over de begrafenis van George Floyd in de Verenigde Staten. Het zichtbare coronanieuws gaat veelal over de kritiek op de coronawet en wat ouders moeten doen met hun snottende kinderen als de opvang ze weigert.
- Veel aandacht gaat uit naar coronatests in Nederland: was er aan het begin van de corona-uitbraak in Nederland toch meer testcapaciteit dan het kabinet liet blijken? En had dat levens kunnen redden? Ook wordt gekeken naar de voorbereiding van de GGD's op het massale testen op corona: dat zou zijn vertraagd doordat zij niet wisten wat er van hen werd verwacht.
- De kritiek op de 'coronawet' staat soms op de voorpagina's, maar krijgt vooral aandacht in de journaals en in langere artikelen in de kranten. Vooral tegenstanders komen daarbij aan het woord; en dat zijn er veel.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)*Slachtofferaantallen*

- Het coronavirus is tot nu toe vastgesteld bij 16.973 mensen die in de zorg werken. Het is niet bekend waar ze het virus hebben opgelopen. 529 zorgmedewerkers zijn opgenomen in een ziekenhuis en elf mensen die in de zorg werken zijn sinds het begin van de uitbraak overleden.
- Het aantal coronapatiënten op de ic is met 1 afgenomen naar 91, aldus het LNAZ.

Informatiebehoefte

Welke informatie vragen leven er bij getroffen?

- Op de social media kanalen van minister De Jonge komen vragen binnen over hoe het vervoer naar de dagbesteding wordt geregeld. Blijvende zorgen zijn er over de verpleeghuizen en vaccinaties. Veel weerstand is er tegenover het eventuele wetsvoorstel en tegen de app. Mensen geven aan de app niet te gaan downloaden en vinden het ontwikkelen ervan een verspilling van geld.
- Op het corporate account van VWS komen vragen binnen over met hoeveel mensen je in de auto mag zitten. Ook vraagt men af wat te doen wanneer de testuitslag na 48 uur nog niet binnen is. Zorgen zijn er over de toegankelijkheid van testlocaties voor mensen zonder een eigen auto. Ook komt er kritiek naar aanleiding van het artikel van Follow the Money en de uitzending van Nieuwsuur.
- Ouders zijn boos over het weigeren van snottende kinderen door kinderdagverblijven. Volgens de RIVM-richtlijnen moeten kinderen met klachten thuisblijven, maar kinderen onder de 12 worden nauwelijks getest op corona en huisartsen geven geen gezondheidsbriefjes af in geval van bekende (chronische) klachten.

Hoe wordt het incident omschreven (welke facts en figures worden benoemd)?

- Volgens het RIVM schommelt het reproductiegetal in Nederland (tot 21 mei) nog altijd rond de 1.
- Nu het aantal coronapatiënten afneemt, wordt duidelijk dat het virus zich niet gelijkmatig over Nederland heeft verspreid. Zo is in tientallen gemeenten al weken geen besmetting vastgesteld. Dat blijkt uit RIVM-cijfers die door RTL Nieuws zijn geanalyseerd. Het gaat daarbij wel alleen om mensen van wie met een test is vastgesteld dat ze met corona zijn besmet. Ook op basis van ziekenhuisopnames is hetzelfde beeld zichtbaar. Vooral in de grote steden maakt het virus nog slachtoffers, evenals rondom de Veluwe. Hoogleraar microbiologie Alex Friedrich van het UMCG stelde eerder al voor maatregelen per regio te laten verschillen. Een voordeel daarvan is dat versoepelingen ook meteen in de praktijk kunnen worden getest.
- Het slachthuis van het bedrijf Van Rooi Meat in Helmond is deels open. Het gaat om een testgroep, bestaande uit medewerkers van verschillende afdelingen van het bedrijf, die toewerkt naar de volledige opening op 17 juni.
- Bij vier nertsenfokkerijen in Noord-Brabant en Limburg is het coronavirus vastgesteld. Minister Schouten schrijft de Kamer dat ook deze bedrijven worden geruimd. Het gaat om bedrijven in Landhorst (gemeente Sint Anthonis), Volkel en Venray. In de gemeente Sint Anthonis bleken eerder al nertsenfokkerijen besmet. In totaal is nu op 13 nertsenfokkerijen corona vastgesteld. De bron van de infecties is volgens Schouten nog niet bekend. De NVWA doet onderzoek op de bedrijven en test medewerkers.
- Webshops leggen de verkoop van mondkapjes tegen woekerprijzen aan banden. Amazon en Bol.com grijpen in wanneer externe verkopers mondkapjes tegen een veelvoud van de normale prijs aanbieden. Ook worden op bijvoorbeeld Amazon nog steeds medische mondkapjes verkocht, terwijl VWS dringend adviseert om daarmee te stoppen, in verband met tekorten in de zorg.

Geneesmiddelen

- Het antivirale geneesmiddel remdesivir van het Amerikaanse farmacieconcern Gilead Sciences heeft in een test met makaken het ziekteproces van Covid-19 vertraagd. Dat staat in een studie die is gepubliceerd in het medische vaktijdschrift Nature.
- De Britse farmaceut AstraZeneca is van plan snel klinische testen te gaan doen met experimentele middelen tegen het coronavirus. Het bedrijf wil de komende twee maanden proefpersonen gaan inzetten voor twee verschillende behandelingen met antistoffen tegen de ziekte. AstraZeneca heeft daarover een deal gesloten met Amerikaanse onderzoekers en de Amerikaanse overheid die financiële steun geeft aan de projecten.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Wat doen of laten getroffen en betrokken?

- Rond de vijftig mensen demonstreren dinsdag bij het gebouw van de Tweede Kamer in Den Haag voor meer steun en soepelere coronaregels voor de kermisbranche. Volgens de demonstranten, allen vrouwen uit kermisfamilies, is het oneerlijk dat pretparken en de luchtvaart wel open mogen, maar kermissen niet. Perspectief op verlichting is er volgens de kermisbonden BOVAK en de Nederlandse Kermisbond niet. "We mogen pas weer open als er een vaccin is, maar dat kan nog twee jaar duren", aldus een woordvoerder bij de demonstratie. "Als dit doorgaat zijn er in de toekomst geen kermissen meer: acht- tot negenhonderd kermisfamilies gaan failliet, terwijl de hele branche bestaat uit ongeveer duizend families." Kermissen willen weer in aangepaste vorm open. Zo willen ze stoelen leeg laten, mensen afstand laten houden in wachtrijen, of sommige attracties niet laten rijden. Ook willen ze een speciaal noodfonds voor de kermisbranche.

Betekenisgeving

Welke oproepen worden gedaan?

- Ouderenbond ANBO wil af van de leeftijdsgrens van 70 jaar waarover in verband met het coronavirus steeds wordt gesproken. Volgens de bond is 80% van de ruim 2 miljoen 70-plussers in Nederland vitaal en gezond, maar worden zij toch nog steeds door het kabinet en het RIVM als risicogroep gezien. ANBO vindt dat dit 'stigmatiseren' moet stoppen en dat naar de medische gezondheid van individuen moet worden gekeken.
- De vereniging van specialisten ouderengeneeskunde (Verenso) vindt dat bij een eventuele nieuwe coronagolf 'alles op alles' moet worden gezet om een nieuwe sluiting van verpleeghuizen te voorkomen. Zo moeten verpleeghuizen bijvoorbeeld eerder kunnen beschikken over beschermende middelen en tests.
- Viroloog Anne Wensing (UMC) pleit voor een Europees dashboard op detailniveau waarbij je kan zien in welke gebieden het coronavirus actief is. Dit om een afgewogen keuze te maken voor de zomervakantie.

Welke emoties, waardeoordelen, kwalificaties, kritiek, steun worden gegeven?

GGD-tests

- Het uitgebreide testen en bron- en contactonderzoek van de GGD's liep een maand vertraging op, omdat zij niet wisten wat van hen werd verwacht. Dat blijkt uit onderzoek van de Groene Amsterdammer en het platform voor onderzoeksjournalistiek Investico. Door jarenlange bezuinigingen en te weinig personeel waren de GGD's niet toegerust op het uitgebreide testprogramma waarmee sinds 1 juni is begonnen. GGD's bleven lang wachten op instructies toen het kabinet nog inzette op een app om het werk van de GGD's te verlichten. Toen die strategie werd aangepast, waren de GGD's onvoorbereid en raakte hun telefoonlijn overbelast, liepen computersystemen voor het maken van afspraken vast en moesten patiënten te lang wachten op uitslagen.

Coronawet

- Vandaag wederom aandacht voor de Tijdelijke Wet Maatregelen covid-19, ook wel de coronawet genoemd. Op 1 juli moet de wet van kracht worden, maar er is veel kritiek. Volgens NOS moet minister De Jonge zijn teksten aanpassen om te voorkomen dat Eerste en Tweede Kamer de wet niet aannemen. SPG-fractievoorzitter Van der Staaij vreest dat de wet te veel bevoegdheden neerlegt bij ministers, waardoor het parlement de democratische controle niet meer kan uitvoeren.
- Hoogleraar staatsrecht Voermans zegt te zijn geschrokken van de wet: 'Die levert ons mogelijk voor een lange periode uit aan bestuur per ministersdecreten'. De wet maakt het mogelijk achter gesloten deuren ingrijpende besluiten te nemen die de rechten en grondrechten van burgers ernstig kunnen beperken, zonder dat de Tweede Kamer daar vooraf invloed op heeft, aldus Voermans. Volgens hem gaan we daarmee 'terug naar de tijd van koning Willem I'. Voermans: 'Die maakte ook regels per decreet en stuurde ze achteraf netjes naar het parlement'. Een 'prima alternatief' is zou het uitroepen van de uitzonderingstoestand zijn. Dan kan het kabinet zich de macht toe-eigenen, maar kan het parlement daar een einde aan maken.
- De Raad van State heeft in een soort vooradvies al laten weten dat de Tweede Kamer alles moet kunnen controleren. Kamerleden van de oppositie hebben zich al kritisch uitgelaten over de haast die het kabinet met de nieuwe wet heeft, maar zeggen zich niet te laten opjagen. Het College voor de Rechten van de Mens zegt 'beargumenteerde onderbouwing van de noodzaak' voor de wet te missen.
- Het kabinet wil de wet al over drie weken laten ingaan en dus een snelle behandeling in de Kamer. PvdA-Kamerlid Kuiken: 'Het gaat over een wet waarin staat of je je familie wel mag zien, over het gebruik van data, boetes en ministers die naar eigen goeddunken besluiten kunnen nemen [...] Dat is heel fundamenteel en dat moet zorgvuldig'. Ook SP-Kamerlid Van Raak ziet dat niet gebeuren: 'Een wet die diep ingrijpt in de grondrechten, de bestuurlijke verhoudingen en de positie van het parlement: die gaan we natuurlijk niet in een weekje behandelen'. Ook GroenLinks-Kamerlid Buitenweg hamert op zorgvuldigheid.
- Volgens de Nationale ombudsman maakt de coronawet inbreuk op de grondrechten van Nederlanders. "De gevolgen van deze wet zijn voor burgers, volwassen of kind, verstrekkend", zegt Reinier van Zutphen. De gemeenten vinden dat de nieuwe, tijdelijke spoedwet ze te weinig mogelijkheden geeft om het beleid te sturen. "Voor burgers wordt niet duidelijk wie er nu precies beslist over noodzakelijke maatregelen, welke afwegingen een rol spelen in de beslissingen en waar burgers terecht kunnen als ze worden geconfronteerd met beslissingen die gaan over voor hen wezenlijke belangen en behoeften", aldus de ombudsman.
- De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het Nederlands Genootschap van Burgemeesters (NGB) vinden dat de afstemming tussen de bevoegdheden van de minister, veiligheidsregio's en burgemeesters onvoldoende uit de verf komt in het wetsvoorstel. "Gemeenten krijgen te weinig sturingsmogelijkheden en bovendien ontbreekt de democratische legitimatie op lokaal niveau. Ook gemeenten moeten in de volgende

fase het belang van de volksgezondheid en maatschappelijke en economische belangen kunnen afwegen en beslissen welke maatregelen nodig zijn." Als dat te veel door het Rijk wordt aangestuurd, is zo'n afweging volgens NGB en VNG niet mogelijk.

Besmettingen en tests onder zorgpersoneel

- Beroepsorganisatie NU'91 zegt de cijfers te betreuren en mee te leven met families en nabestaanden. "We wisten eerder al dat negen zorgprofessionals waren overleden. Het is verdrietig om te zien dat dit aantal nog steeds stijgt", zegt voorzitter Stella Salden. "Dat is extra triest vanwege het feit dat deze mensen altijd klaar hebben gestaan om de strijd tegen het virus aan te gaan. We hebben dergelijke getallen rondom overlijdens en besmettingen van zorgprofessionals door een virus nog nooit in dergelijke mate meegemaakt."
- Volgens onderzoek van Nieuwsuur hadden zorgverleners in de eerste twee maanden van de coronauitbraak veel vaker getest kunnen worden op het virus. Er waren in maart en april veel meer tests beschikbaar dan er werden gebruikt, 'duizenden' volgens Nieuwsuur. Betrokkenen zeggen dat vaker testen veel besmettingen en doden had kunnen schelen. Het kabinet herhaalde in de afgelopen maanden in debatten, briefings en interviews juist steeds dat er te weinig testcapaciteit was.
- Ruim 30 van de 55 door het RIVM goedgekeurde laboratoria die kunnen testen op corona lieten aan Nieuwsuur weten wat hun testcapaciteit was in deze maanden. Daaruit blijkt dat zij 30 tot 50% van hun capaciteit hebben gebruikt. Dit beeld wordt bevestigd door arts-microbioloog Edwin Boel die als teamleider van het Landelijk Coördinatieteam Diagnostische Keten de testcapaciteit in Nederland coördineert. Diverse laboratoria zeggen tegen Nieuwsuur niet te begrijpen waarom ze niet zijn ingezet. Persconferenties waarin werd gesproken van een tekort aan testcapaciteit werd 'met enige buikpijn' ontvangen door Jeroen Bos van het Rotterdamse lab Star-SHL: 'Bij mij stond iedereen klaar om 24/7 te draaien'. Volgens Bos stond zijn team klaar om per dag 1.000 testen per dag te kunnen doen, terwijl er tussen de 200 en 400 werden afgenomen.
- Peter Hoppener van zorgverlener Vivent stelt dat dit 'geen wijsheid achteraf' is en zegt dat de capaciteit van de laboratoria 'gewoon bekend' is. Hij noemt het een schande dat met deze kennis toch is besloten zorgpersoneel en patiënten in verpleeghuizen niet te testen. De gevolgen voor zorgorganisaties zijn groot: 'Meer testen had besmettingen in onze tehuizen kunnen voorkomen [...] En daarmee dus ook doden'.
- Nieuwsuur vermeldt ook de reactie van minister De Jonge, die zegt dat de testmogelijkheden begin maart beperkt waren door grote onzekerheid over de levering van voldoende materialen. Dat hierdoor meer doden zijn gevallen, vindt hij een 'te stevige conclusie'. Ook adviseerde het OMT om terughoudend te zijn.
- Jos de Blok (thuiszorgorganisatie Buurtzorg) denkt dat er feitelijk gezien geen tekorten waren. Hij heeft een groot lab gebeld en binnen een week kon hij zijn personeel laten testen. "Jammer dat er zoveel mensen onnodig besmet zijn geraakt, en verdrietig dat er onnodig mensen zijn overleden".
- PvdA-fractievoorzitter Asscher meent dat het nu de tijd is om lessen te trekken uit de situatie van maart en april, voordat een eventuele tweede golf coronabesmettingen opduikt. Hij wil het testbeleid zo snel mogelijk evalueren om zo beter te zijn voorbereid.

Privacy

- Steeds meer partijen en deskundigen hebben bezwaren bij het al te veel laten wijken van de privacy in strijd tegen corona. Het kabinet wil het via een tijdelijke noodwet mogelijk maken dat het RIVM kan zien waar mobiele telefoons zijn geweest. Volgens het kabinet gaat het om geanonimiseerde data, maar deskundigen zijn kritisch. De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) vindt de deelname hieraan 'helemaal niet zo anoniem' en spreekt van 'zeer gevoelige informatie'. AP-voorzitter Aleid Wolfsen: 'We moeten voorkomen dat we nu een surveillancemaatschappij optuigen waar we na de coronacrisis mee zitten opgescheept'.
- Ook de Kamer is bezorgd. Het helpt niet dat juist dit weekend een datalek bij het RIVM aan het licht kwam. D66-Kamerlid Verhoeven: 'Het zou voor het eerst zijn in de geschiedenis van Nederland dat de overheid 24 uur per dag van iedereen met een mobieltje weet waar hij of zij is [...] Dat is al snel niet meer proportioneel ten opzichte van wat het kan opleveren'.
- NRC schrijft dat het CBS al eerder op grote schaal gebruikmaakt van telefoondata van burgers. De Autoriteit Persoonsgegevens bekijkt of het CBS hiermee de wet heeft overtreden. Zo legde het CBS vast hoeveel mensen in 2018 in Amsterdam Koningsdag bezochten en waar zij vandaan kwamen. Volgens het CBS ging het om pilotprojecten met anonieme data, waarop de AVG niet van toepassing zou zijn.

Vliegen

- Een kritisch opiniestuk van Teun van de Keuken in de Volkskrant over het niet hoeven houden van 1,5 meter afstand in vliegtuigen. Hij schrijft: 'vliegen is heilig in Nederland'. Volgens hem is het onzin dat er verschil is tussen vliegtuigen en theaters in risico op besmetting door mensen direct naast je. Hij verwijt de regering niets te hebben gedaan met de plannen die theaters hebben gemaakt om zo veel mogelijk mensen binnen te laten met inachtneming van alle richtlijnen tegen de verspreiding van het coronavirus.
- Het NOS Journaal bekijkt waarom er verschillende regels gelden voor verschillende plaatsen, zoals in het vliegtuig of in het theater. Het is nog 'amper onderzocht' hoe veilig vliegen precies is in tijden van corona. Als de 1,5 meter afstand ook in vliegtuigen wordt gehandhaafd, zijn vluchten niet meer rendabel voor de luchtvaartmaatschappijen, tenzij de ticketprijzen flink omhoog gaan. Luchtvaartmaatschappijen wijzen op de goede filtering van de lucht in vliegtuigen, maar het is onduidelijk of het besmettingen voorkomt.
- De Tweede Kamer stemt in met de D66-motie die het kabinet vraagt het OMT zo snel mogelijk om een advies te vragen over de mogelijke verspreiding van het coronavirus in vliegtuigen. Uiterlijk 15 juni moet het kabinet een besluit nemen over de regels om voldoende afstand te houden in vliegtuigen. De Kamer verzoekt het kabinet vooralsnog alleen om een advies te vragen. Een motie van PvdD om vakantievluchten niet toe te staan zolang er geen OMT-advies is, werd verworpen.
- Anne Wensing (viroloog UMC) zegt in Op1 dat we op vakantie kunnen, mits we ons aan de maatregelen houden en goed voorbereid zijn. "Het risico is natuurlijk het laagst als je thuisblijft, men moet kijken naar welke risico's kan ik persoonlijk aanvaarden". Wensing geeft aan dat de filters in vliegtuigen goed zijn, maar dat besmetting ook door aanraking of door hoesten kan worden overgebracht. Wensing vindt dat er goed moet worden uitgelegd wat de redenatie is waarom je wel met meer mensen in een vliegtuig mag, maar niet in een touringcar, "dan kunnen we het begrijpen".

Hoe wordt naar de overheid gekeken?

Trends in vertrouwen in de maatregelen

- FvD-Kamerlid Theo Hiddema was aanwezig bij de demonstratie van kermisvrouwen. Hij steunt het protest: "Het is een trotse beroepsgroep die graag weer aan het werk wil. Ik kan er met mijn verstand niet bij dat zij niet open mogen, maar pretparken wel."